

Kjære bruker

Denne PDF-filen er lastet ned fra Illustrert Vitenskaps nettsted (www.illvit.com) og kan ikke gis videre til en tredjepart.

På grunn av regler om rettigheter inneholder den ingen bilder.

Mvh.

Redaksjonen

Vi har mange personligheter

Helt opptil én av ti psykiatriske pasienter i USA får diagnosen DID, det offisielle navnet for personlighetsspaltning. Sannsynligvis oppstår spaltet identitet som reaksjon på alvorlige traumer. Noen forskere mener nå at også friske mennesker i økende grad glir inn og ut av personligheter. Faktisk kan det til og med være en fordel å ha flere identiteter å ty til i en oppsplittet hverdag.

GETTY IMAGES

Siden psykologien ble født har forskere vært opptatt av det fenomenet at noen mennesker ser ut til å skifte personlighet. Et av de første kjente eksemplene stammer fra 1780-årene, da den østerrikske legen Franz Anton Mesmer ble oppsøkt av en ung, blind pianistinne ved navn Marie-Theresa. Ved hjelp av sine kjente behandlinger med magnetisme lyktes det Mesmer å kurere damen for blindhet. Til gjengjeld hadde hun plutselig ikke lenger noe talent for å spille piano, og ettersom familien var økonomisk avhengig av hennes evner, valgte foreldrene å stoppe behandlingen.

Dissosiativ personlighetsforstyrrelse eller DID (Dissociative Identity Disorder) er den vitenskapelige betegnelsen for et fenomen som populært blir kalt personlighetsspaltning. Det er en psykisk lidelse som manifesterer seg ved at pasienten viser flere forskjellige personligheter med hver sin atferd og måte å interagere med omgivelsene på. Når pasienten er i

en av sine personligheter, eller personlighetstilstander, som det også kalles i dag, har ikke vedkommende selv noen erindring om de andre personlighetene.

Skyldes traumer i barndommen

Det var en fransk psykiater, Pierre Janet, som allerede i 1889 kom med den første vitenskapelige beskrivelsen av personlighetsspaltning, og knyttet det til traumatiske hendelser i barndommen. Siden er det blitt flittig diskutert hvordan man kan forklare at enkelte mennesker ser ut til å ha flere personligheter.

Noen studier kan tyde på at helt opptil 10 prosent av de psykiatriske pasientene i USA i dag lider av DID. Til gjengjeld viser andre undersøkelser at det er tilfellet for bare 0,4 prosent av de psykiatriske pasientene i Kina. Det er komplisert å få frem hvor mange mennesker som egentlig lider av DID, for sykdommen kan lett feildiagnostiseres som både schizofreni og bipolare lidelser,

Personlighetsspaltning dyrkes i film og bøker

Bildet er utelatt pga. copyright

PHOTOBEST

Sybil Dorsett (Sally Field) hadde 16 personligheter ifølge sin terapeut.

Spaltede personligheter har lenge vært et populært tema i fiksjonens verden. Robert Louis Stevensons novelle "Dr. Jekyll og Mr. Hyde" fra 1886 er nærmest blitt synonym med fenomenet på folkemunne. Figuren Gollum/Smeagol i "Ringenes herre" har også, særlig i filmen, en utpreget dissosiativ personlighetsforstyrrelse.

En av de mest kjente historiene fra film og bøker er faktisk basert på en virkelig

person. Hennes egentlige navn var Shirley Ardell Mason, men hun er bedre kjent under pseudonymet Sybil Dorsett. Boken "Sybil" fra 1973 er basert på samtaler med Shirley/Sybils terapeut, Cornelia B. Wilbur, som beskriver hennes 16 personligheter. Boken har senere dannet grunnlag for en TV-serie med Sally Field i hovedrollen som Sybil (1976) og en TV-film med Jessica Lange som Sybils terapeut (2007). I 1998

for eksempel maniodepressivitet. De betydelige forskjellene i utbredelse i ulike land kan også tyde på at diagnosen er kulturavhengig, eller at DID er mer i søkelyset i noen land enn i andre.

Selv om mange forskere mener at Janets kobling mellom DID og barndoms-traumer – som oftest seksuelt misbruk eller sterk omsorgssvikt – er riktig, er det stor uenighet om DID blant ekspertene. Men forskerne håper nå at de nye mulighetene til å observere hjernens funksjon som moderne hjerneskanninger gir, vil hjelpe oss til å forstå hvordan flere personligheter kan eksistere side om side i ett og samme individ.

En av grunnene til at DID er blant de mest omdiskuterte psykiatriske diagnosene, er at lidelsen helt fra begynnelsen har vært knyttet til kriminalitet. Mange forbrytere har påstått at de hadde DID og derfor ikke kunne trekkes til ansvar for sine handlinger. DID hos personer som bare later som om de er personlighets-spaltet, kalles pseudogenisk DID. Men det finnes også tilfeller der personer virkelig lider av DID, men der lidelsen kommer til uttrykk først etter psykoterapeutisk behandling. Denne formen kalles iatrogenisk; det vil si at terapeuten og pasienten i fellesskap, bevisst eller ubevisst, har fremprovosert flere personligheter. Den egentlige lidelsen kalles traumagenisk og er en følelsesmessig distansering, såkalt dissosiasjon, som oppstår

som en reaksjon på sterkt traumatiske erindringer fra barndommen.

De fleste ledende forskere opererer med alle tre formene for sykdommen, men det finnes fremdeles forskere som ikke anerkjenner ekte DID, altså en personlighetsspaltning som verken er simulert eller ubevisst konstruert. DID-forskeren Simone Reinders ved King's College i London står for det synspunktet at alle tre formene for DID forekommer. Derfor er det viktig både for behandlere og for rettsvesenet å kunne skille dem.

”Det finnes i dag stor skepsis til lidelsen, både innenfor rettspsykiatrien og

psykologien er det noen som mener at den ikke eksisterer,” forteller Reinders, som i 2003 ledet et DID-forsøk som hun har beskrevet i en artikkel i det anerkjente tidsskriftet *NeuroImage*. Ved hjelp av PET-skanninger påviste hun der at DID-pasienter behandler traumatisk materiale forskjellig i hjernen, alt etter hvilken personlighetstilstand de befinner seg i.

Fikk lest historier i PET-skanner

11 kvinnelige pasienter på mellom 27 og 48 år deltok i Reinders' forsøk. Alle deltagerne kunne ved hjelp av en terapeut bringes til å skifte mellom sine to ►

Bildet er
utelatt pga.
copyright

Historien om den gode dr. Jekyll og den onde Mr. Hyde har preget bildet av spaltede personer.

THE KOBAL COLLECTION

påviste psykologen Robert Rieber imidlertid at det i dette tilfellet var snakk om et såkalt iatrogenisk tilfelle av DID. Schreiber skal ha manipulert sin pasient til å utvikle de helt ulike personlighetene som spente fra den svært følsomme Marcia Lynn Dorsett, som var både forfatter og kunstmaler, via husmoren Mary Lucinda Saunders Dorsett til den kritiske og dypt religiøse Clara Dorsett.

To personligheter kan måles i hjernen

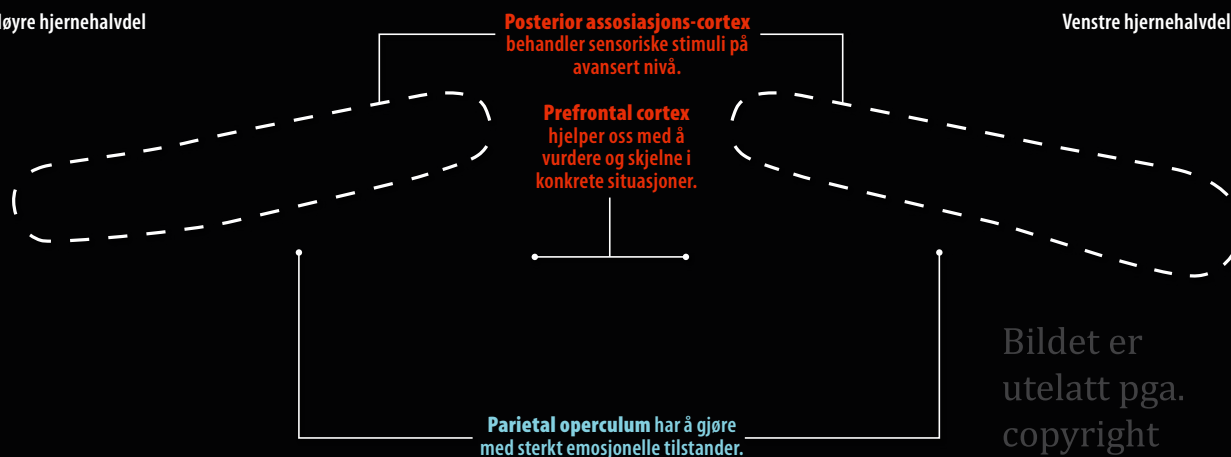
Pasienter med personlighetsspaltning (DID) reagerer forskjellig avhengig av hvilken personlighet de er i. I et forsøk fikk pasienter lest en tekst høyt, som hadde relasjon til deres egne traumatiske opplevelser. Hjulpert av en terapeut vekslet de underveis mellom to personlighetstilstander – "nøytral personlighet" og "traumatisk personlighet" – mens en PET-skanner målte hjerneaktiviteten.

De røde områdene ble aktivert når pasienten var i sin **nøytrale personlighet**. Denne personligheten hadde ikke, eller bare begrenset, tilgang til de traumatiske erindringene.

De blå områdene ble aktivert når pasienten var i sin **traumatiserte personlighet**. Denne personligheten husket og hadde de traumatiske erindringene i fokus.

Høyre hjernehalvdel

Venstre hjernehalvdel

A.A.T.S. REINDERSBIOLOGICAL PSYCHIATRY

► personlighetstilstander. Den ene personligheten visste om traumatiske erindringer som den andre var uvitende om. De to tilstandene ble i forsøket kalt nøytral personlighet og traumatisk personlighet. Alle deltagerne hadde sin egen terapeut med seg, som leste to forskjellige tekster for pasienten mens hun lå i en PET-skanner. Skanneren kan måle blodgjennomstrømningen i hjernen og dermed avsløre hvilke deler som er aktive på et gitt tidspunkt. Mens den ene teksten hadde et innhold som var nøytralt for pasienten, handlet den andre om noe som var relatert til pasientens traume.

Det interessante ved undersøkelsen var at man på hjerneskaningene kunne se pasientenes umiddelbare reaksjoner og lære noe om hvordan hjernen oppfører seg når den skal opprettholde to atskilte personligheter. Når pasientene var i sin nøytrale personlighet, reagerte de på samme måte på den traumatiske og den nøytrale teksten, som om ingen av tekstene hadde noe med dem å gjøre. Når de var i sin traumatiske personlighet, reagerte hjernen derimot kraftig på teksten med relasjon til traumatet. Man kunne

dermed se en signifikant økning i aktiviteten i parietal operculum, der også insular gyrus hører hjemme – det området av hjernen som har å gjøre med høyemosjonelle tilstander, blant annet reaksjoner på smerte. Til gjengjeld hadde pasientene forstyrret blodgjennomstrømning i parietal og occipital cortex når de var i sin nøytrale personlighet. Det kan tyde på at kroppsbevisstheten var svekket.

Hjernen blokkerer for erindringer

Reinders' studier viser at det høyst sannsynlig er endringer i medial prefrontal cortex og posterior assosiasjons-cortex, som er med på å avgjøre hvilken personlighetstilstand vi er i. Medial prefrontal cortex har å gjøre med våre eksekutivfunksjoner som hjelper oss til å vurdere og skjelne i konkrete situasjoner og er nær knyttet til personligheten. Posterior assosiasjons-cortex behandler sensoriske stimuli på et avansert nivå der de enten integreres i personligheten eller skilles fra den. Det fremgikk av forsøket at det var større gjennomstrømning i disse to områdene når pasientene var i sin nøytrale personlighet og fikk de traumerelaterte

beskrivelsene lest opp, enn når de var i sin traumatiserte personlighet. Det er altså noe som tyder på at medial prefrontal cortex og posterior assosiasjons-cortex aktivt går inn og blokkerer for tilgangen til det traumatiske.

"Mennesker som lider av DID, har forskjellige identiteter, der hver enkelt kan ha tilgang til forskjellige erindringer,"

CHAMFORD COUNTY HISTORICAL SOCIETY

Bildet er
utelatt pga.
copyright

Mary Reynolds besvimte, og da hun kom til seg selv, hadde personligheten endret seg.

konkluderer Reinders. Som hun beskriver i en artikkel i Neurocase fra 2008, er det likevel langt igjen før hjerneskanning kan bestemme sikkert når det er snakk om en iatrogenisk, en traumagenisk og en pseudogenisk form for DID. Reinders påpeker derfor at det ennå ikke bør være juridisk gjeldende å benytte seg av hjerneskanninger når det skal avgjøres i retten om en tiltalt lider av ekte DID.

Vi har to typer selvbevissthet

Den amerikansk-portugisiske nevrologen Antonio Damasio, en av den nevrologiske personlighetsforskningens store stjerner, kommer i sin teori om vår selvbevissthet med et forslag til hvordan man teoretisk kan forstå det å ha forskjellige personligheter. Reinders gjør derfor bruk av hans teori til å forklare sine data.

Damasio beskriver at vi nevrologisk har to nivåer av selvbevissthet: det han kaller kjerneselv, og et selvbiografisk selv. Der kjerneselvet er knyttet til vår kroppssopplevelse, er det selvbiografiske selvet bygd opp av selvbiografiske data og høyst sannsynlig mer påvirkelig av omgivelsene enn kjerneselvet. Det er derfor mulig at DID-pasienter har flere autobiografiske selv, og at de kan fremprovoseres på forskjellig måte av omgivelsene, i likhet med Reinders' forsøk der terapeutene kunne hjelpe pasientene med å skifte personlighetstilstand.

Ifølge Damasio teori er det autobiografiske selvet knyttet til hukommelsen og dermed bygd opp på bakgrunn av erindringer. De kan stamme fra følelsesmessige opplevelser med familien, kunn-

Mennesker med DID har forskjellige identiteter som kan ha tilgang til hver sine erindringer.

Simone Reinders, King's College London

J. BORDEN ARMSTRONG

skapstilegnelse på skolen og sosiale relasjoner i arbeidslivet, for bare å nevne noen. Disse erindringene blir knyttet sammen til historier om hvem vi er.

Fordi vi har så uendelig mange erindringer, og fordi disse erindringene kan knyttes sammen på utallige måter, eksisterer muligheten til å skape mange forskjellige selvbiografiske selv. Derfor kan det også skje at en selvbiografisk historie som bygger på opplevelser i familien, overhodet ikke passer sammen med en annen historie som er sprunget ut av opplevelser i vennskapelige sammenhenger. De to historiene representerer forskjellige og kanskje helt uforenelige måter å handle på for personen, og dermed forskjellige personligheter.

På denne måten kan man godt tenke seg en person som er omsorgsfull og kjærlig overfor familien, men eventyrlysten og grensesøkende sammen med vennene. Disse to forskjellige selvne eller personlighetene vil ifølge Damasio teori ha sprunget ut fra forskjellige autobiografiske data. Problemet for pasienter

som lider av DID, er at de ikke husker hva de gjør i den ene personligheten når de er i den andre og dermed ikke har tilgang til de autobiografiske selvne. Men for oss andre kan det faktisk være en fordel å ha flere personligheter å ty til.

Bruk alle personlighetene

Den britiske vitenskapsjournalisten Rita Carter har i boken Multiplicity fra 2008 samlet dokumentasjon for at alle viser forskjellige personligheter i ulike sammenhenger, og at dette trekket er svært praktisk. Faktisk hevder hun at det kan være problematisk hvis vi ikke klarer å legge foreldrerollen til side når vi er sammen med venner, eller den profesjonelle minen når vi leker med barna.

Carter ser de selvbiografiske selvne som Damasio snakker om som en ressurs, og anbefaler at vi tar for oss av alle våre forskjelligartede personligheter. I stedet for desperat å forsøke å redusere våre motstridende personligheter til en enkelt sammenhengende struktur, vårt "sanne jeg", mener hun altså at vi skal være glade for alle våre personligheter og bruke dem konstruktivt til å få det beste ut av de forskjelligartede situasjonene vi beveger oss inn og ut av.

Personlighetsspaltning er et fenomen som splitter forskerne. Skanninger tyder i dag på at DID er en målbar tilstand i hjernen hos noen traumatiserte pasienter. For de fleste av oss er det å konstruere en vifte av flere selv derimot en sunn strategi i en oppsplittet tilværelse.

Finn mer om emnet på www.illvit.no

Personlighetsspaltning ble behandlet med omslag

Den første pasienten som fikk diagnosen multipl personlighetsforstyrrelse, det vi i dag kaller DID, var amerikaneren Mary Reynolds (1793–1854). En dag i 1810 ble hun funnet bevisstløs, og da hun kom til seg selv, kjente hun ikke igjen familien sin. Hun kunne verken snakke, lese eller skrive, og hun hadde glemt alt om hvordan man gjør husarbeid. Hun lærte riktignok raskt sine tidligere ferdigheter

på ny, men hadde problemer med å finne de familiære følelsene.

Etter fire uker falt hun på nytt inn i en bevisstløs tilstand, og da hun våknet, kunne hun huske alt fra sitt tidligere liv, men ikke noe av det som hadde skjedd siden den første besvimmelsen. De neste 16 årene skiftet Reynolds mellom disse to tilstandene, der hun i sin opprinnelige personlighet var veloppdragen og

sjenerert, mens hun i sin nye personlighet var eventyrlysten og full av spill og moro.

Den gangen visste man ikke mye om tilstanden, og det ble forsøkt å legge omslag med eddik og sennep under fotsålene. Siden har forskere diskutert om Reynolds virkelig led av DID. Noen har påpekt at familien hadde flyktet fra religiøs forfølgelse i England, og at det kan ha traumatisert unge Mary.